

ВІДЗИВ

опонента доктора юридичних наук, доцента Опацького Романа Миколайовича на дисертацію Каращук Катерини Леонідівни «Медіація у виконавчому провадженні», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження та його практична значимість зумовлені новим баченням сутності та специфіки медіації, оскільки, починаючи з грудня 2021 р., відповідно до закону 16 листопада 2021 року № 1875-ІХ «Про медіацію», створено правові умови застосування в Україні альтернативної процедури врегулювання спорів за участю як посередника незалежної особи – медіатора (процедури медіації), сприяння розвитку партнерських ділових відносин та формувань. Цей закон визначив правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані із цією процедурою. При цьому процедура медіації може бути проведена під час виконання рішення суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу. Ситуація з примусовим виконанням рішень судів в Україні стає дедалі більш критичною. Зростання кількості виконавчих документів та недосконалість механізмів їх виконання призводять до значного ускладнення й уповільнення процесу поновлення порушених прав. Роль виконавця в цій системі також зазнає змін: він дедалі частіше стає посередником між стягувачем і боржником, що не завжди призводить до позитивних результатів, нерідко стаючи причиною конфліктів та претензій.

У світлі сказаного дослідження, присвячені пошуку та аналізу

особливостям процедури примирення, що забезпечує сторонам збереження партнерських взаємовідносин, можливість проводити подальшу спільну діяльність у різних сферах, є, безумовно, актуальними та необхідними для правової науки з метою подальшої реалізації у вітчизняному законодавстві та правозастосовній діяльності загальновизнаних принципів та норм міжнародного права.

У дисертації К. Л. Карацук комплексно досліджується правова природа медіації, проведено аналіз плюралізму підходів науковців до визначення поняття «медіація», розроблено авторське визначення цього поняття, з'ясовано генезу правового регулювання інституту медіації.

Усе це свідчить про наукову новизну дисертації К. Л. Карацук та певний її внесок у розвиток наукових уявлень про запровадження медіації на стадії виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, що може стати потужним інструментом для стимулювання добровільного їх виконання.

У дисертації поставлено та досягнуто мету, яка полягає в з'ясуванні правової природи медіації у виконавчому провадженні, визначення її поняття, генези, розкриття її особливостей в ході примусового виконання рішень юрисдикційних органів, розроблення змін та доповнень до чинного вітчизняного законодавства щодо оптимізації механізму примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Ця мета послужила основою формування завдань, які виконувалися під час дослідження:

- дослідити правову природу медіації та розробити власне визначення поняття «медіація»;
- проаналізувати генезу правового регулювання інституту медіації;
- розкрити зміст механізму та функцій медіації у виконавчому провадженні;
- окреслити особливості процедури медіації в ході виконавчого

провадження;

- вивчити умови виконуваності угоди укладеної за результатами медіації;
- визначити заходи для підвищення ефективності реалізації медіаційних процедур на завершальній стадії юридичного процесу;
- здійснити компаративно-правовий аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання медіації при примусовому виконанні рішень судів та інших юрисдикційних органів;
- виокремити тенденції розвитку законодавства України про медіацію у виконавчому провадженні.

Як уважає дисертант, наукова новизна роботи визначається тим, що вона є першим у правничій науці України комплексним дослідженням медіації у виконавчому провадженні та її здійснення приватним виконавцем, а результати проведеного дослідження містять низку положень, яким притаманні елементи наукової новизни:

- запропоновано визначати правову природу відносин із медіації дихотомічною: приватно-правовою та публічно-правовою;
- на основі здійсненого аналізу історичного розвитку інституту медіації у різних культурах та правових системах запропоновано власну періодизацію такого розвитку;
- встановлено, що виконуваність угоди, укладеної за результатами медіації, є запорукою дотримання балансу приватних і публічних інтересів у процедурі медіації, що уможливлює підвищення її ефективності;
- обґрунтовано необхідність доповнення переліку повноважень приватного виконавця;
- доведено доцільність затвердження державного стандарту медіації у виконавчому провадженні;
- доведено нагальність створення і ведення реєстру приватних виконавців-медіаторів;

- запропоновано створення комісії з медіації.

Структура дисертації загалом відповідає проблематиці, корелює з метою та завданнями дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 250 найменувань, з яких 40 іноземною мовою, та додатків. Загальний обсяг тексту – 227 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, позначено предмет та об'єкт, мету та завдання дослідження, визначено його теоретичну базу та методологічний апарат, позначено положення, що виносяться на захист. Відображено теоретичну та практичну значущість дисертаційного дослідження, наукову новизну, а також відомості про апробацію дослідження.

У першому розділі «Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів» Досліджено правову природу медіації, проведено аналіз плюралізму підходів науковців до визначення поняття «медіація», розроблено авторське визначення цього поняття, з'ясовано генезу правового регулювання інституту медіації. Проаналізовано визначення поняття «медіація», яке дають різні науковці, на основі чого запропоновано власне визначення. Виокремлено основні ознаки медіації. Досліджено правову природу медіації та зроблено висновок, що вона є дихотомічною: публічно- та приватно-правовою. Зроблено висновок, що публічно-правова природа медіації полягає у забезпеченні державою гарантій ефективності механізму поновлення права особи у випадку обрання нею цього виду альтернативного способу вирішення спору (зокрема, можливість примусового виконання угоди, укладеної за результатами медіації). Приватно-правова природа відносин із медіації полягає в тому, що вони ґрунтуються на основі принципів добровільності, самовизначення та рівності прав сторін. Аргументовано, що за місцем у системі права медіація, як і інші альтернативні способи вирішення спорів, є комплексним міжгалузевим інститутом-механізмом захисту права. На основі здійсненого аналізу

історичного розвитку інституту медіації у різних культурах та правових системах запропоновано власну періодизацію такого розвитку, виокремлено основні етапи.

У другому розділі «Медіація на стадії виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів» розкрито зміст механізму медіації як структурованого процесу, а також у підрозділі виокремлено функції медіації та наведено їхній зміст. Розкрито особливості процедури медіації в ході виконавчого провадження, розкрито умову зростання рівня виконуваності угоди, укладеної за результатами медіації, запропоновано середники збільшення ефективності реалізації медіаційних процедур на завершальній стадії юридичного процесу.

На основі прикладів із власної практики проведення медіації у виконавчому провадженні окреслено потенціал і переваги застосування процедури медіації під час примусового виконання рішень, а також наведено найбільш дієві медіаційні техніки, застосовувані на практиці проведення медіації у виконавчому провадженні. Обґрунтовано положення про те, що, за умови законодавчого закріплення механізму примусового виконання угоди, укладеної за результатами медіації, її виконуваність зростає. Запропоновано комплекс заходів із підвищення дієвості медіації у виконавчому провадженні. Для досягнення високого рівня ефективності медіації у виконавчому провадженні запропоновано здійснити комплекс заходів.

У третьому розділі «Удосконалення вітчизняного законодавства щодо медіації в ході виконавчого провадження» здійснено компаративно-правовий аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання медіації при примусовому виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів у передових зарубіжних країнах. На його основі запропоновано відповідні новели вітчизняному законодавцеві, такі як: доповнення переліку повноважень приватного виконавця, який міститься в Законі України «Про виконавче провадження» новим – здійснення медіації у виконавчому провадженні та в

будь-якій іншій сфері; передбачити монополію приватного виконавця на здійснення медіації у виконавчому провадженні, відкритому як державним, так і приватним виконавцем; розробити державний стандарт медіації у виконавчому провадженні; надання сили виконавчого документа угоді сторін, укладеній за результатами медіації; розгляд скарг на діяння виконавців за участю медіатора-приватного виконавця тощо. Серед проблем на шляху застосування медіації у виконавчому провадженні виокремлено такі: недостатня поінформованість населення про медіацію; незрозуміння громадянами з побутовою правовою свідомістю суті медіації; особливості правосвідомості громадян (прагнення «покарати» боржника і вирішити конфлікт силою державних органів); фінансові витрати на формування кваліфікованого корпусу медіаторів; відсутність поки що у переліку виконавчих документів угоди за результатами медіації.

У висновках автор наводить основні результати проведеного дослідження. Зокрема, розроблено власне визначення поняття «медіація», сформульовано основні ознаки медіації. На підставі проведеного аналізу походження правового регулювання інституту медіації виокремлено основні етапи її розвитку. Розкрито зміст механізму та функцій медіації у виконавчому провадженні, окреслено особливості процедури медіації в ході виконавчого провадження. Досліджено умови виконання угоди, укладеної за результатами медіації. Визначено заходи для підвищення ефективності реалізації медіаційних процедур на завершальній стадії юридичного процесу. Проведено компаративно-правовий аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання медіації при примусовому виконанні рішень судів та інших юрисдикційних органів, на підставі якого надано рекомендації щодо запозичення та імплементації в українське законодавство кращих практик із французької та бельгійської системи медіації. Визначено перспективи розвитку законодавства України про медіацію у виконавчому провадженні, а також проблеми на шляху застосування медіації у виконавчому провадженні. Запропоновано положення

стосовно вдосконалення законодавства про виконавче провадження та повноважень приватного виконавця у контексті медіації.

Разом з тим, низка положень дисертації має дискусійний характер, є зауваження щодо змісту дисертації.

1. У деяких підрозділах дисертації текст є надто фрагментарним і не дає чіткого уявлення про те, яку позицію відстоює автор. Є різкі переходи між підрозділами, які не завжди логічно пов'язані один з одним. Наприклад, текст підрозділу 2.2. «Особливості процедури медіації в ході виконавчого провадження» рясніє термінами з психології, які не завжди зрозуміло, як інтерпретувати в контексті виконавчого провадження.

2. На жаль, пропозиції дисертанта недостатньо обґрунтовані репрезентативними емпіричними даними, які мають містити офіційні статистичні відомості, а також результати анкетувань та опитувань, проведених під час дослідження.

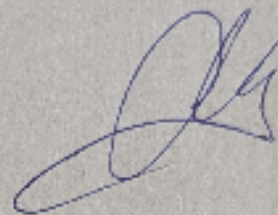
3. У роботі, на нашу думку, бракує осмислення та подальшої відповідної класифікації конфліктів, які виникають під час виконавчого провадження. Це, на нашу думку, дозволило б комплексно розглянути тему засобів вирішення медіатором конфлікту, методів, що сприяють трансформації конфліктів у наступну позитивно-конструктивну форму, і т. ін.

Висловлені зауваження та окреслені питання, що виникли при вивченні дисертації, не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження та не ставлять під сумнів його теоретичну та практичну значимість, свідчать про перспективність дисертації та необхідність подальшого розроблення застосування медіації у виконавчому провадженні.

Дисертація К.Л. Каращук є самостійною, завершеною науково-кваліфікаційною роботою, у якій міститься вирішення завдання, що має важливе значення для юридичної науки, і повною мірою відповідає критеріям, викладеним у Вимогах до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН

України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор Каращук Катерина Леонідівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
доцент кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент

Роман ОПАЦЬКИЙ

Підпис засвідчую:
перший проректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат технічних наук, доцент

Ігор МАГДАЛІНА